

WYMAGANIA EDUKACYJNE dla klasy V w roku szkolnym 2018/2019

I. Kształcenie literackie i kulturowe

UCZEŃ CZYTA I SŁUCHA
<ul style="list-style-type: none"> • identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi; określa temat i główną myśl tekstu • rozpoznaje proste intencje nadawcy komunikatu oraz rozpoznaje intencje niewyrażone wprost, odróżnia fakty od opinii • oddziela informacje ważne od drugorzędnych • rozumie dosłowne i przenośne znaczenie wyrazów w wypowiedzi oraz dostrzega zależność między przenośnym znaczeniem a intencją nadawcy wypowiedzi, w tym również w wypowiedzi literackiej • wyszukuje w wypowiedzi informacje wyrażone wprost oraz pośrednio w sytuacjach typowych i tekstach literackich a także w komiksie, na fotografii, obrazie oraz sytuacji nietypowe, związane z codziennością • rozumie funkcję elementów filmu, przedstawienia teatralnego, komiksu • wyróżnia części składowe wypowiedzi: tytuł, wstęp, rozwinięcie, zakończenie, akapit oraz dostrzega relacje między tytułem, wstępem, rozwinięciem i zakończeniem • odróżnia teksty literackie od użytkowych; rozpoznaje cechy instrukcji, przepisu oraz inne teksty użytkowe: zaproszenie, zawiadomienie, ogłoszenie • wyróżnia wśród innych tekstów wypowiedzi Nieliterackie (np. reklama, tekst publicystyczny) • sprawnie czyta teksty głośno i cicho oraz rozumie funkcję znaków interpunkcyjnych, akapitów, marginesów w tekście prozatorskim; wersów, strof, rymu w tekście poetyckim, a w czytaniu głośnym świadomie stosuje pauzę, dobiera barwę głosu i tempo oraz moduluje głos w celu podkreślenia sensu wypowiedzi, czyta z odpowiednią intonacją i dykcją • wyraża zrozumienie odbieranej wypowiedzi przez gest i mimikę, kulturalne zachowanie • rozpoznaje znaczenie niewerbalnych środków komunikowania się (gest, wyraz twarzy, mimika, postawa ciała) • dostrzega etyczny wymiar języka (prawdę, kłamstwo, przemilczanie informacji, brutalizację wypowiedzi)

UCZEŃ DOCIERA DO INFORMACJI
<ul style="list-style-type: none"> • wybiera informacje ze słownika ortograficznego, encyklopedii, czasopisma, katalogu, stron internetowych oraz ze słowników języka polskiego, wyrazów bliskoznacznych, poprawnej polszczyzny

UCZEŃ ROZPOZNAJE, ANALIZUJE I INTERPRETUJE TEKST
<ul style="list-style-type: none"> • nazywa swoje reakcje czytelnicze i przywołuje elementy świata przedstawionego, które je wywołują • identyfikuje nadawcę i odbiorcę wypowiedzi oraz identyfikuje tekst jako komunikat, rozróżnia typy komunikatu: informacyjny, literacki, reklamowy, ikoniczny • wskazuje i wyjaśnia elementy realistyczne i fantastyczne, przede wszystkim w baśniach i legendach, prozie realistycznej oraz w mitach, bajkach, noweli, przypowieści, dzienniku i pamiętniku • wyodrębnia obrazy poetyckie w poezji • wskazuje w tekście środki stylistyczne, takie jak: porównanie, przenośnia, epitet, wyraz dźwiękonaśladowczy, uosobienie, ożywienie, zdrobnienie, zgrubienie, apostrofę, powtórzenie, neologizm

- odróżnia autora od osoby mówiącej w utworze literackim, wskazuje narratora w utworach epickich oraz charakteryzuje osobę mówiącą (narratora i podmiot liryczny) na podstawie jej wypowiedzi, w tym podmiot zbiorowy
- odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej
- rozpoznaje wers, strofę, rym, refren oraz omawia elementy tworzące rytm w utworze lirycznym
- rozumie funkcję akapitu jako logicznie wyodrębnionej całości w tekście
- nazywa i omawia elementy świata przedstawionego w utworze epickim, przede wszystkim w baśni i legendzie oraz prozie realistycznej oraz wyodrębnia w utworze epickim wydarzenia układające się w wątki, wskazuje i omawia wątek główny oraz wątki poboczne, wskazuje punkt kulminacyjny zdarzeń, wskazuje w utworze bohaterów głównych i drugoplanowych
- opowiada o wydarzeniach fabuły oraz ustala kolejność zdarzeń i rozumie ich wzajemną zależność
- odróżnia dialog od monologu
- identyfikuje baśń, legendę, hymn, mit, bajkę, nowelę, przypowieść, opowiadanie, dziennik i pamiętnik
- charakteryzuje komiks jako tekst kultury, wskazuje typowe dla niego cechy oraz charakteryzuje mit, bajkę, nowelę, dziennik i pamiętnik, przypowieść, wskazuje typowe dla nich cechy
- rozumie swoistość tekstów kultury przynależnych do literatury, teatru, filmu, muzyki, sztuk plastycznych i audiowizualnych
- wyodrębnia spektakl teatralny spośród innych przekazów, nazywa elementy charakterystyczne dla dzieła teatralnego, zna pojęcia: gra aktorska, dekoracja, kostiumy, rekwizyty, inscenizacja, scena, widownia, próba, reżyseria, scenariusz, charakteryzacja
- określa zadania członków ekipy filmowej, zna etapy powstawania filmu, rozumie pojęcie adaptacji filmowej
- określa zadania twórców dzieła teatralnego – aktora, reżysera, dekoratora, choreografa, suflera, reżysera dźwięku, reżysera światła
- rozumie pojęcie adaptacji teatralnej; odczytuje informacje o przedstawieniu z programu i afisza teatralnego
- wyraża własny sąd o postaciach i zdarzeniach oraz dostrzega w przekazie elementy o charakterze emocjonalnym i perswazyjnym
- odczytuje przesłanie utworu, a w szczególności pouczenie w baśni oraz odczytuje morał w bajce, przedstawia własne rozumienie utworu oraz sensy przenośne w przypowieści
- charakteryzuje i ocenia bohaterów oraz ich postawy odnoszące się do takich wartości, jak miłość – nienawiść, przyjaźń – wrogość, prawdomówność – nieszczerłość oraz konfrontuje sytuację bohaterów z własnymi doświadczeniami
- dokonuje odczytania tekstów przez przekład intersemiotyczny oraz odnosi treści tekstów kultury do własnego doświadczenia
- świadomie i z uwagą odbiera filmy, koncerty, spektakle, programy radiowe i telewizyjne, zwłaszcza adresowane do dzieci i młodzieży

II. Tworzenie wypowiedzi

UCZEŃ MÓWI I PISZE

- dostosowuje sposób wyrażania się do oficjalnej i nieoficjalnej sytuacji komunikacyjnej, takiej jak: prośba, pytanie, odmowa, wyjaśnienie, powiadomienie, przekonywanie, oraz poinstruowanie, składanie życzeń, zaproszenie, wywiad, informowanie, argumentowanie, wyrażanie emocji, ocen i opinii
- stosuje zasady etykiety językowej w typowych sytuacjach oraz w sytuacjach oficjalnych, typowych dla ucznia, np. apel, zaproszenie, podziękowanie
- udziela odpowiedzi na zadane pytania w formie wypowiedzenia pojedynczego, złożonego, krótkiej wypowiedzi
- zadaje rzeczowe pytania oraz różnicuje pytania na zamknięte i otwarte w zależności od celu wypowiedzi

- określa sytuację komunikacyjną i rozumie jej wpływ na kształt wypowiedzi oraz skupia uwagę rozmówcy na swojej wypowiedzi (dobiera odpowiednie słownictwo, intonację, gestykulację, mimikę)
- podczas rozmowy dokonuje selekcji informacji
- wyraża wprost i pośrednio intencje w swoich komunikatach oraz wypowiada się na temat intencji wyrażonych w komunikatach innych osób i tekstach literackich
- nazywa uczucia oraz opisuje swoje przeżycia związane z sytuacją typową
- rozmawia na tematy związane z codziennością, otaczającą rzeczywistością, przeczytaną lekturą oraz charakteryzuje postać literacką
- gromadzi wyrazy określające i nazywające cechy charakteru bohatera na podstawie jego zachowań i postaw oraz stosuje w opisie słownictwo nacechowane emocjonalnie, porównania, epitety
- tworzy wypowiedź na zadany temat, stosuje odpowiednie do formy kompozycję i układ graficzny, rozumie funkcję akapitów oraz tworzy uporządkowaną kompozycyjnie, logiczną i spójną wypowiedź, zna zasady budowy akapitów i rozumie ich funkcje w tworzeniu całości myślowej
- opisuje przedmiot, miejsce, krajobraz, postać, zwierzę, rzeźbę, budowlę, stosując poprawne formy gramatyczne wyrazów odmiennych, zwłaszcza rzeczowników oraz przymiotników
- opisuje dzieła kultury, np. obraz, ilustrację, plakat, stosując słownictwo określające umiejscowienie w przestrzeni (zwłaszcza przysłówki) oraz stosuje słownictwo wyrażające stosunek odbiorcy wobec dzieła
- tworzy wypowiedzi zawierające proste informacje, np. przepisy kulinarne, zasady gier i zabaw oraz instrukcję, ogłoszenie, dedykację, zaproszenie, podziękowanie, ogłoszenie, krótką relację
- opowiada przebieg zdarzeń zgodnie z ich chronologią, opowiada o przeczytanym tekście; stosuje poprawne formy czasowników, wykorzystuje przysłówki określające następstwo czasowe oraz stosuje w opowiadaniu różnego typu wypowiedzenia, wzbogaca je o elementy opisu przedmiotu, miejsca, wyglądu bohatera
- wprowadza różne typy wypowiedzeń w zależności od celu i intencji wypowiedzi (zdania pojedyncze i złożone, równoważniki zdań)
- mówi wyraźnie, właściwie akcentuje wyrazy, wprowadza pauzę, stosuje odpowiednią intonację oraz moduluje głos w celu podkreślenia sensu wypowiedzi, wygłasza tekst z pamięci z odpowiednią intonacją i dykcją, napięciem emocjonalnym
- recytuje teksty poetyckie z uwzględnieniem interpunkcji, właściwego tempa i odpowiedniej intonacji oraz interpretuje głosowo wybrane utwory poetyckie
- tworzy wypowiedzi pisemne, takie jak dialog, plan ramowy wypowiedzi, opowiadanie, list prywatny, opis, prosta notatka, plan szczegółowy wypowiedzi, opowiadanie z dialogiem (twórcze i odtwórcze), pamiętnik, dziennik z perspektywy bohatera, scenariusz filmowy na podstawie fragmentów tekstów, ogłoszenie, zaproszenie, list oficjalny, przewodnik, reklama; stosuje odpowiednią kompozycję i układ graficzny, uwzględnia poznane zasady ortograficzne i interpunkcyjne

III. Kształcenie językowe

Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu fonetyki i ortografii

- zna alfabet i potrafi się posługiwać słownikami
- dzieli wyrazy na głoski, litery, sylaby; rozróżnia funkcję zmiękczejącą i sylabotwórczą *i*
- poprawnie przenosi wyrazy do następnego wersu; w razie wątpliwości sprawdza podział wyrazu w słowniku ortograficznym
- wykorzystuje wiedzę o wymianie głosek *rz, o, ż, ch, h* w wyrazach pokrewnych oraz tematach fleksyjnych wyrazów odmiennych
- poprawnie zapisuje wyrazy z *rz* niewymiennym w podanych ortografach oraz wyrazy z *h*
- wykorzystuje wiedzę o różnicach w wymowie i pisowni spółgłosek twardych i miękkich do poprawnego zapisu wyrazów oraz dostrzega różnice między wymową a zapisem głosek nosowych, dźwięcznych i bezdźwięcznych
- stosuje zasadę zapisu wyrazów z *ch* i *rz* po spółgłoskach
- wykorzystuje wiedzę o sylabach w zapisie wyrazów rozpoczynających się częstkami: *ża-, żo-, żu-, ży-*
- w razie wątpliwości związanych z zapisem wyrazów dociera do informacji w słowniku ortograficznym

Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu słowotwórstwa i ortografii

- dobiera wyrazy pokrewne, tworzy rodziny wyrazów
- odróżnia wyrazy pokrewne od synonimów
- tworzy wyrazy pochodne za pomocą formantów
- analizuje znaczenia wyrazów (objaśnia ich sens, wyjaśnia podobieństwa i różnice znaczeniowe, domyśla się znaczenia na podstawie budowy słowotwórczej i kontekstu) oraz rozumie funkcje neologizmów, zwłaszcza użytkowych
- uświadamia sobie podczas lektury tekstów niewspółczesnych zmianę znaczenia niektórych wyrazów
- wykorzystuje wiedzę o tworzeniu wyrazów pochodnych w zapisie wyrazów z częstkami typu: *-ów, -ówka, -ówna, -uś, -unek, -ura* oraz wykorzystuje wiedzę o wyrazach pokrewnych do poprawnego zapisu wyrazów

Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu fleksji i ortografii

- odróżnia części mowy odmienne od nieodmiennych
- rozpoznaje części mowy: rzeczownik, przymiotnik, czasownik, przysłówki oraz rozpoznaje liczebnik, zaimki i nieodmienne części mowy (przyimek, spójnik, partykuła, wykrzyknik) i określa ich funkcje w tekście, oddziela temat fleksyjny od końcówki
- stosuje poprawne formy gramatyczne rzeczownika, przymiotnika, czasownika, liczebnika i zaimka
- rozumie kategorie osoby, liczby, rodzaju, czasu czasownika i poprawnie ich używa w tekście mówionym i pisanym oraz poprawnie akcentuje różne formy czasownika, odróżnia formy dokonane od niedokonanych, rozpoznaje nieosobowe formy czasownika, poprawnie używa czasowników zakończonych na *-no, -to*
- poprawnie stosuje formy czasu teraźniejszego oraz formy rodzaju męskoosobowego i niemęskoosobowego w czasie przeszłym i przyszłym oraz stosuje formy trybu orzekającego, rozkazującego i przypuszczającego
- odróżnia czasowniki dokonane od niedokonanych
- określa formy gramatyczne rzeczownika: przypadek, liczbę, rodzaj
- rozróżnia rzeczowniki własne i pospolite, konkretne i abstrakcyjne
- używa poprawnych form rzeczowników odmieniających się nieregularnie
- określa formy gramatyczne przymiotnika: przypadek, liczbę, rodzaj oraz poprawnie stopniuje przymiotniki i rozumie ich rolę w opisie świata

- rozpoznaje przysłówkę jako określenie czasownika oraz poprawnie stopniuje przysłówki oraz rozumie ich rolę
- tworzy wyrażenia przyimkowe
- poprawnie zapisuje wyrażenia przyimkowe
- wykorzystuje wiedzę o częściach mowy do zapisu wyrazów wielką i małą literą oraz poprawnie zapisuje zakończenia bezokoliczników i formy czasowników w trybie przypuszczającym
- wykorzystuje wiedzę o częściach mowy do poprawnego zapisu *nie* z różnymi częściami mowy
- wykorzystuje wiedzę o stopniowaniu przymiotników i przysłówków do poprawnego zapisu wyrazów

Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu składni i interpunkcji

- tworzy wypowiedzi ze zdań pojedynczych oraz rozróżnia zdanie pojedyncze rozwinięte od nierozwiniętego
- buduje wypowiedzenie pojedyncze rozwinięte
- odróżnia równoważnik zdania od zdania, zdanie pojedyncze od zdania złożonego oraz przekształca zdania pojedyncze w złożone, zwłaszcza za pomocą spójników
- wskazuje orzeczenie w zdaniu pojedynczym i w zdaniu złożonym oraz wskazuje podmiot w zdaniu i wyróżnia wyrazy będące określeniami w zdaniu
- rozumie funkcje głównych części zdania (podmiot, orzeczenie); wydziela w zdaniu grupę podmiotu i grupę orzeczenia, ustala stosunki nadrzędno-podrzędne i współrzędne oraz określa ich typy w zdaniu pojedynczym; wskazuje przydawkę, dopełnienie, okolicznik
- stosuje wielką literę na początku wypowiedzenia i odpowiednie znaki interpunkcyjne na jego końcu w zależności od intencji wypowiedzi oraz łączy za pomocą spójników współrzędne związki wyrazowe w zdaniu
- rozdziela przecinkiem jednorodne części zdania pojedynczego, stosuje przecinek przed odpowiednimi spójnikami
- ujmuje cytaty w cudzysłowach; stawia dwukropki przed wyliczeniem i cytatem

Uczeń wykazuje się sprawnością językową z zakresu słownictwa

- posługuje się oficjalną i nieoficjalną odmianą polszczyzny oraz odróżnia wyrazy kolokwialne od wyrazów pochodzących z języka ogólnopolskiego
- wskazuje główne cechy języka mówionego i języka pisanego
- stosuje frazeologizmy i przysłowia związane z omawianą tematyką, objaśnia ich znaczenia dosłowne i metaforyczne oraz posługuje się frazeologizmami pochodzenia biblijnego i mitologicznego
- rozpoznaje słownictwo neutralne i wartościujące, rozumie ich funkcje w tekście; stosuje słownictwo, zwroty i wyrażenia służące do opisu oraz formułowania ocen i opinii, wyrażania intencji, emocji i uczuć
- posługuje się słownictwem o znaczeniu dosłownym i przerośnym, posługuje się wyrazami wieloznacznymi oraz dobiera wyrazy bliskoznaczne i przeciwstawne (antonimy)